

LÄS ETT UDRAG

Enrique Vila-Matas

MAN KOMMER
ALDRIG IFRÅN PARIS

KONFORLAGEFRÅNAN

Jag åkte till Key West i Florida för att ställa upp i årets Ernest Hemingway-lookaliketävling. Tävligen ägde rum på Sloppy Joe's, författarens favoritbar när han bodde i Key West i sydligaste Florida. Jag behöver knappast säga att det var en mycket speciell upplevelse att delta i en tävling som var översvämmad av robusta medelålders män med yvigt gråsprängt skägg, alla identiska med Hemingway, identiska in i minsta, fåniga lilla detalj.

Jag vet inte hur många år jag har lagt på att dricka och äta mig tjockare och – tvärtemot vad min fru och mina vänner tycker – tyckt att jag blir mer och mer lik min ungdomsidol, Hemingway. Eftersom jag aldrig har fått medhåll från någon och eftersom jag är ganska envis av mig ville jag ge dem en minnesbeta, så den här sommaren åkte jag till Key West, utrustad med ett lösskägg som jag tänkte skulle bättra på likheten med Hemingway.

Jag måste erkänna att jag gjorde mig till åtlöje. Jag åkte till Key West, ställde upp i tävlingen och kom sist, eller rättare sagt: jag blev diskvalificerad. Men det värsta var att det inte berodde på att de hade upptäckt lösskägget – för det upptäckte de inte – utan på min »totala avsaknad av fysisk likhet med Hemingway«.

Det hade räckt om jag bara fått vara med, det hade varit nog för att visa min fru och mina vänner att jag är i min fulla rätt att tro att jag blir mer och mer lik min ungdomsidol, att det är allt, eller snarare det enda, som ännu återstår av mina känslomässiga band till ungdomsåren. Men jag blev praktiskt taget utsparkad.

Efter denna förödmjukelse reste jag till Paris, där jag sammanstrålade med min fru. Vi tillbringade hela augusti i staden; hon ägnade sig åt museibesök och åt extremt shoppande, medan jag ägnade mig åt att förbereda ett ironiskt föredrag om de två ungdomsår jag tillbringade i Paris, där jag till skillnad från Hemingway – som var »mycket fattig och mycket lycklig« i Paris – hade varit mycket fattig och mycket olycklig.

Vi tillbringade alltså augusti månad i Paris, och den första september, när vi stigit ombord på planet som skulle ta oss tillbaka till Barcelona, upptäckte jag att det på min plats, 7B, låg ett kvarglömt pappersark fullt av anteckningar till ett föredrag med rubriken »Man kommer aldrig ifrån Paris«. Jag trodde inte mina ögon. Föredraget skulle hållas i Barcelona under ett symposium om ironi, det skulle framföras över tre dagar och var uppdelat i tre delar om vardera två timmar. Anledningen till att jag blev så

förvånad var att jag själv hade ett liknande ark fullt av anteckningar till ett föredrag med exakt samma rubrik som skulle hållas under samma symposium, och som dessutom var uppdelat i tre framföranden. Gissa om jag kände mig dum när det gick upp för mig att det var jag själv som hade slängt ner de där anteckningarna på sätet, så där som andra lägger dagens tidning på sätet för att ta sin tilldelade plats i besittning. Hur hade jag så snabbt kunnat glömma att det var jag själv som just hade slängt ifrån mig det där papperet på sätet? Det här var de anteckningar som så småningom skulle utvecklas till föredraget jag under dessa tre dagar har den stora äran att hålla för er: »Man kommer aldrig ifrån Paris.«

2

Som ni ska upptäcka kommer jag ibland att improvisera. Som när jag nu, innan jag övergår till att läsa upp min ironiska tillbakablick på mina två ungdomsår i Paris, plötsligt vill förklara att jag är väl medveten om hur vanskligt det är att använda sig av ironi, att driva med andra är som att leka med elden och det kan lätt sluta med att man lurar sig själv. Ni vet mycket väl vad jag talar om. Den som spelar förälskad löper risken att i slutändan bli förälskad, och den som ironiserar utan att vidta nödvändiga försiktighetsåtgärder faller i slutändan offer för sin egen list. Faller offer gör man förresten ändå, hur försiktig man än är. Det

4

sa redan Pascal: »Det är nästan omöjligt att låtsas att man älskar utan att till slut börja älska.« Nåväl ... jag tänker nu presentera en ironisk tillbakablick på mina år i Paris, och jag ska försöka undvika den sortens pladder som de flesta föredrag riskerar att sväva ut i, och framför allt ska jag hålla i minnet att en skrytsam pratmakare är en perfekt måltavla för lyssnarnas ironi. Slutligen vill jag också göra er uppmärksamma på att när ni till exempel hör mig säga att man aldrig kommer ifrån Paris, så är det förmodligen sagt med en ironisk underton. Jag hoppas att ni inte ska tröttna på all denna ironi. Men den ironi jag använder mig av har ingenting att göra med den ironi som kommer ur svårmod; det räcker gott med det idiotiska svårmod jag plågades av i ungdomen. Jag tycker om den sortens ironi jag kallar välmenande, empatisk, som den vi finner hos till exempel Cervantes. Jag tycker inte om grym ironi, jag föredrar en ironi som rör sig i området mellan besvikelse och hopp. Okej?

3

Jag reste till Paris i mitten av 70-talet och där var jag mycket fattig och mycket olycklig. Visst skulle jag kunna säga att jag var lycklig i Paris, som Hemingway, men i så fall vore jag inte ett dugg bättre än mitt unga, snygga och enfaldiga stackars jag, som övertygade sig själv om hur lyckligt lottad han var som fått förmånen att bo i den sjaskiga vindskupa som Marguerite

Duras hyrde ut för symboliska etthundra franc i månaden. Jag säger symboliska, för det var så jag såg det, eller ville se det eftersom jag aldrig betalade, trots min obegripliga hyresvärdinnas logiska men lyckligtvis bara sporadiska protester, och jag säger obegripliga eftersom jag trodde mig förstå allt alla sa till mig på franska, utom när jag var med henne. Inte alltid, men ofta när Marguerite sa något till mig – jag minns hur jag bekymrad tog upp saken med Raúl Escari, som skulle bli min bästa vän i Paris – förstod jag ingenting, inte ett ord, inte ens när hon försökte inkassera hyran. »Det beror på att hon är en stor författare och talar *kultiverad* franska«, sa Raúl, men hans förklaring kändes inte särskilt övertygande.

Och vad gjorde jag i Duras vindskupa? Tja, i första hand försökte jag leva författarliv, den sortens liv som Hemingway berättar om i *En fest för livet*. Och hur kom det sig att jag hade valt just Hemingway till min så gott som enda förebild? Jo, när jag var 15 år gammal sträckläste jag hans bok med minnen från Paris och bestämde mig för att jag skulle bli jägare, fiskare, krigsreporter, suput, kvinnotjusare och boxare, jag skulle med andra ord bli som Hemingway.

Ett par månader senare, när det var dags att välja vad jag skulle läsa på universitetet, sa jag till min far att jag ville »utbilda mig till Hemingway« och jag minns fortfarande hans häpna och klentrogna ansiktsuttryck. »Det kan man inte utbilda sig till, någon sådan universitetsutbildning finns inte«, sa han, och några dagar senare skrev han in mig på juristlinjen. Jag läste juridik i tre år. En dag bestämde jag mig för att göra min första

utlandsresa, och med pengarna han gett mig inför påsklovet åkte jag raka vägen till Paris. Jag reste helt ensam och jag kommer aldrig att glömma den första av mina fem dagar under denna min första vistelse i Paris, en stad som jag några år senare – vilket jag inte kunde veta den där första dagen – skulle komma att bo i.

Det var en kall och regnig förmiddag, jag blev tvungen att söka skydd på ett kafé på Boulevard Saint-Michel och det var som om jag av en märklig tillfällighet hade klivit rakt in i första kapitlet i *En fest för livet*, där berättaren en kall och regnig dag kommer in på »ett behagligt kafé, ett varmt och rent och trevligt kafé« på Boulevard Saint-Michel, hänger upp sin gamla regnrock att torka på klädhängaren, lägger hatten på hyllan ovanför, beställer en *café au lait*, börjar skriva på en novell och blir upphetsad av en flicka som kommer in på kaféet och sätter sig ensam vid ett fönsterbord.

Jag hade varken regnrock eller hatt, men som en liten blinkning till min dyrkade Hemingway beställde jag i alla fall en *café au lait*. Sedan tog jag upp ett anteckningsblock och en penna ur kavajfickan och började skriva på en novell som utspelade sig i Badalona. Och eftersom det var en regnig och mycket blåsig dag i Paris inledde jag min historia med en likadan dag. Som av en ny och märklig tillfällighet kom helt plötsligt en flicka in på kaféet och satte sig vid ett fönsterbord nära mitt och tog upp en bok.

Flickan var vacker, »med ett ansikte lika fräscht som ett nypräglad mynt, om det vore så att mynt präglades i mjukt hull

med regnfräsch hud«. Jag tittade förvånat på henne. I Francos skenheliga Barcelona, som jag kom från, var det otänkbart att en kvinna skulle sitta ensam på en bar eller ett kafé, än mer otänkbart att hon skulle läsa en bok. Jag tittade på flickan igen, och den här gången gjorde hon mig både nervös och upphetsad. Och jag tänkte att jag skulle ta med henne också i novellen, precis som jag hade gjort med det usla vädret, och jag skulle låta henne promenera omkring i Badalona. Jag lämnade kaféet förvandlad till en ny Hemingway.

Men när jag några år senare, närmare bestämt i februari 1974, återvände till Paris – inte för att stanna i fem dagar utan i två år, vilket jag inte visste från början – var jag inte längre den fåfänge yngling som jag varit den där regniga och kalla förmiddagen. Jag var fortfarande ganska naiv, men möjligtvis mindre fåfång, och jag hade dessutom hunnit lära mig att vara en smula beräkande och försiktig. Och det var just vad jag var en eftermiddag på Rue Saint-Benoît när min vän Javier Grandes – som jag hade rest till Paris för att besöka, eller snarare spionera på – presenterade mig för Marguerite Duras och hon efter bara några minuter – kanske för att hon litade på Javier – erbjöd mig vindskupan, som inte bara hade hyst en rad mer eller mindre berömda personer från Paris bohemkretsar, utan också en likaledes berömd politiker. Många vänner till Duras hade bott i hennes vindskupa, däribland Javier Grandes själv, författaren och tecknaren Copi, den uppseendeväckande transvestiten Amapola, en god vän till magikern Jodorowsky, en bulgarisk teaterskådespelerska, den jugoslaviske undergroundregissören Milošević och till

och med den framtida presidenten Mitterrand, som 1943, efter att han hade anslutit sig till motståndsrörelsen, höll sig gömd där i två dygn.

Jag var faktiskt både beräknande och försiktig när Duras i slutet av det intellektuella förhör hon utsatte mig för – hon låtsades att hon ville se om jag förtjänade att bli hennes hyresgäst i vindskupan – frågade vilka mina favoritförfattare var och jag nämnde henne tillsammans med García Lorca och Luís Cernuda. Fastän jag hade Hemingways namn på tungspetsen aktade jag mig mycket, mycket noga för att uttala det. Och jag tror att jag gjorde helt rätt, för även om hennes utfrågning inte var annat än spel och koketteri skulle en författare som inte föll henne i smaken – och det var knappast troligt att Hemingway gjorde det – ha förstört vår lilla teater. Och vad det hade blivit av min lysande karriär utan den där vindskupan vågar jag inte ens föreställa mig.